

Wojciech Zawadzki

Kapłani diecezji łuckiej w Elblągu po 1945 roku

Studia Elbląskie 14, 7-19

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KAPŁANI DIECEZJI ŁUCKIEJ W ELBLĄGU PO 1945 ROKU

Słowa kluczowe: diecezja warmińska, diecezja łucka, Elbląg, duchowieństwo katolickie

Key words: diocese of Warmia, diocese of Lutsk, Elbląg, catholic clergy

Schlüsselworte: ermländische Diözese, Diözese Łuck, Elbląg, katholische Geistlichkeit

Diecezja łucka została erygowana na prośbę króla Władysława Jagiełły w 1404 roku. Papież Marcin V bullą z 21 grudnia 1425 roku połączył diecezję łucką z diecezją włodzimierską a nowo utworzonej strukturze kościelnej nadał nazwę: diecezja łucka. Stolica biskupia znajdowała się w Łucku. W czasie zaborów większość terytorium diecezji łuckiej przypadła Rosji. Na mocy ukazu carycy Katarzyny II, teren ten wszedł w skład diecezji pińskiej. Dnia 8 maja 1798 roku, po stracie części terenu, diecezja łucka została reaktywowana przez cara Pawła I i połączona unią personalną z nowo utworzoną diecezją żytomierską. Aż do 1925 roku przetrwała jako diecezja łucko-żytomierska. Po rozwiązaniu unii personalnej z diecezją żytomierską w 1925 roku, diecezja łucka na mocy konkordatu znalazła się w granicach politycznych odrodzonej Polski.

Okupacja radziecka w 1939 roku zniszczyła struktury Kościoła katolickiego na Wołyniu. W diecezji łuckiej zamknięto seminarium duchowne, kurię, skasowano zakony, wielu duchownych zamordowano lub zesłano na Syberię. Kolejne mordy i prześladowania przyniosła okupacja niemiecka i czystki etniczne prowadzone przez nacjonalistów ukraińskich. W 1944 roku aresztowano biskupa łuckiego Adolfa Szelągka, a w 1946 roku deportowano go do Polski. Wielu kapłanów przedwojennej diecezji łuckiej znalazło się po II wojnie światowej w Polsce i na nowo podjęło aktywność duszpasterską w różnych diecezjach. Niektórzy duchowni jeszcze przez kilka powojennych lat, z obawy przed represjami, ukrywali się lub działali pod przybranymi nazwiskami¹.

* Ks. dr hab. Wojciech Zawadzki, ur. 1964 r. Od 1998 r. dyrektor Archiwum Diecezji Elbląskiej. Wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Elbląskiej, od 2011 r. zatrudniony na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych UKSW w Warszawie.

¹ B. M o d z e l e w s k a, *Łucka diecezja*, w: *EK*, t. 11, Lublin 2006, k. 589–600; T a ż, *Łucko-żytomierska diecezja*, w: *EK*, t. 11, Lublin 2006, k. 603–604.

Po zakończeniu II wojny światowej na teren diecezji warmińskiej przybyło 279 duchownych katolickich wyświęconych do 1945 roku w innych diecezjach. Najliczniejszą, 71-osobową grupę, stanowili księża wywodzący się z archidiecezji wileńskiej. Na kolejnych miejscach, każda z liczbą 22 księży, uplasowała się diecezja łucka i lwowska. Biorąc więc pod uwagę tylko diecezje z dawnych polskich Kresów Wschodnich, wydały one 126 kapłanów, którzy po 1945 roku podjęli pracę w diecezji warmińskiej. Wśród kapłanów łuckich, którzy związali się z Olsztynem, byli tak wybitni duchowni jak: Antoni Jagłowski, Stanisław Kobyłecki, Jerzy Wirszyłło i Józef Wojtukiewicz².

Kilku księży pochodzących z diecezji łuckiej, przybyło także do Elbląga, największego wówczas miasta diecezji warmińskiej. Jako pierwszy pojawił się w Elblągu ks. Waław Hipsz. Urodził się 27 września 1903 roku w Warszawie w rodzinie Stanisława i Zofii z d. Mazurkiewicz. Został ochrzczony w warszawskiej katedrze św. Jana Chrzciciela. Uczęszczał do szkoły powszechnej w Warszawie i Gimnazjum Domu Polskiego w Moskwie, gdzie przeniesiono służbowo ojca. W 1919 roku powrócił do Polski i w 1921 roku wstąpił do seminarium duchownego w Warszawie. Po studiach filozoficznych kontynuował naukę w seminarium duchownym w Łucku na Wołyniu. Tamże otrzymał prezbiteriat 4 lipca 1926 roku z rąk biskupa łuckiego Adolfa Szelażka. W latach 1926–1935 był katechetą w Dubnie, a następnie do 1939 roku prefektem szkół średnich we Włodzimierzu Wołyńskim. Obawiając się aresztowania przedostał się do diecezji podlaskiej, gdzie w latach 1941–1943 uczył w tajnym nauczaniu religii i pomagał duszpastersko w Sobieniach-Jeziorach. W latach 1943–1944 pomagał w Parysowie, a w latach 1944–1945 w Kłoczewie. Na początku 1945 roku przedostał się do diecezji wrocławskiej, gdzie został administratorem parafii Borysłowice i Bierzwienna. W 1946 roku przeniesiony został do Kruszyń i mianowany także prefektem w Koninie. Przeniósł się wkrótce do diecezji warmińskiej, gdzie 30 października 1946 roku został wikariuszem pomocniczym parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz prefektem szkół podstawowych i średnich w Olsztynie. Dnia 20 grudnia 1946 roku został administratorem w Biskupcu Reszelskim, a 13 marca 1947 roku dziekanem dekanatu biskupieckiego. Dnia 1 stycznia 1948 roku ks. Waław Hipsz został administratorem parafii staromiejskiej św. Mikołaja w Elblągu, zaś od 3 kwietnia 1951 roku był tutejszym proboszczem. Dnia 18 lutego 1948 roku został dziekanem elbląskim i malborskim³.

Ksiądz Hipsz z dużą energią zajął się w Elblągu odbudową kościoła parafialnego św. Mikołaja. W tym celu powołał do istnienia 7 maja 1948 roku Komitet Odbudowy Zabytkowego Kościoła św. Mikołaja. Komitet miał zintensyfikować i skoordynować prace budowlane. Temu samemu celowi służyło zaproszenie do działania w komitecie kilkudziesięciu elbląskich urzędników, samorządowców, przedstawicieli miejscowego rzemiosła, kupiectwa, spółdzielczości i związków zawodowych. Ksiądz Hipsz organizował cotygodniowe spotkania członków komitetu, na których wiele uwagi poświęcano sposobom pozyskiwania środków finansowych. W tym

² A. K o p i c z k o, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945–1992*, Część 1. *Studium prozopograficzne*, Olsztyn 2009, s. 94; T e n ż e, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1945–1992*, Część 2. *Słownik*, Olsztyn 2007, s. 102, 136, 316, 322.

³ A. K o p i c z k o, *Duchowieństwo katolickie*, Część 2. *Słownik*, s. 95–96.

celu mianowano 86 delegatów rejonowych, którzy zbierali pieniądze w mieszkaniach parafian. O rozmachu i skali działań ks. Hipsza świadczy fakt, że w październiku 1948 roku do Komitetu Odbudowy należało 3055 osób, a suma zebranych pieniędzy wynosiła 845.800 zł. Pomimo spełnienia przewidzianych prawem wymogów, Urząd Wojewódzki w Gdańsku odmówił proboszczowi wpisania Komitetu Odbudowy do rejestru stowarzyszeń.

Restrykcje administracyjne nie zahamowały pracy przy elbląskiej świątyni staromiejskiej. Od końca lutego 1948 roku, z udziałem parafian, młodzieży szkolnej, wojska i organizacji Służba Polsce, trwało odgruzowywanie kościoła. Dnia 30 października 1948 roku polecono ks. Hipszowi natychmiastowe zabezpieczenie i remont stalowej iglicy wieży kościelnej. Prace te zakończono już 25 marca 1949 roku. Proboszcz prowadził inne inwestycje, przede wszystkim przygotowywał szalunek pod betonową płytę stropu kościoła. Nowe sklepienie zostało ukończone w sierpniu 1950 roku. Równoległe z tymi pracami prowadzono tynkowanie ścian oraz gromadzenie wyposażenia kościelnego. Dzięki olbrzymiemu zaangażowaniu proboszcza, pierwsza msza św. po zakończeniu II wojny światowej, została odprawiona w elbląskiej świątyni św. Mikołaja na początku listopada 1949 roku.

Szacunek, jakim otaczano w Elblągu ks. Waława Hipsza, jego olbrzymie sukcesy duszpasterskie i zdecydowana postawa wobec władz komunistycznych, budziły niepokój Urzędu Bezpieczeństwa. Zaplanowane represje i nagonka wobec diekana elbląskiego, przybrały na sile przed planowanymi na wrzesień 1949 roku pierwszymi powojennymi misjami. Hipsz był wzywany na rozmowy do Urzędu Miejskiego, zastraszany i ostrzegany przed groźącymi konsekwencjami. Misje jednak odbyły się przy udziale ponad 30 tysięcy katolików, co stanowiło wówczas ponad 70% mieszkańców miasta.

Władze rozpoczęły przygotowania zmierzające do usunięcia z miasta ks. Hipsza. Poza miejscowym Urzędem Bezpieczeństwa w sprawę zaangażowała się także Miejska Rada Narodowa, która 15 października 1951 roku nakazała wysiedlenie duchownego z terenu miasta. Nie pomogło osobiste wstawiennictwo prymasa Stefana Wyszyńskiego. Dnia 10 lutego 1952 roku ks. Waław Hipsz otrzymał nakaz opuszczenia Elbląga w ciągu trzech dni. Jako podstawę prawną, wykorzystano przedwojenny przepis regulujący wysiedlanie kryminalistów i elementów niepożądanych z budującej się Gdyni⁴.

Po wyjeździe z Elbląga, ks. Hipsz został mianowany z dniem 2 kwietnia 1952 roku administratorem parafii w Nidzicy. W dniu 12 lipca 1952 roku został administratorem parafii w Ostródzie oraz miejscowym diekanem. Wielokrotnie otrzymywał kary administracyjne za działalność duszpasterską. Dnia 6 marca 1963 roku został scholastykiem a 22 stycznia 1975 roku prepozytem kapituły łuckiej. Na emeryturę przeszedł 1 października 1980 roku. Godność protonotariusza apostolskiego przyznano mu 5 marca 1987 roku. Zmarł 4 marca 1992 roku w Ostródzie i tam spoczywa⁵.

⁴ W. Z a w a d z k i, *Życie religijne w Elblągu w latach 1945–1992*, w: *Historia Elbląga*, t. V (1945–1975), część 2. *Spółczesność, kultura, wyznania i rozwój przestrzenny*, red. A. Groth, Gdańsk 2005, s. 173–175.

⁵ A. K o p i c z k o, *Duchowieństwo katolickie, Część 2. Słownik*, s. 96.

Niemal równocześnie z ks. Hipszem, przybył do Elbląga wikariusz kościoła św. Mikołaja ks. Wacław Batowski. Urodził się 23 sierpnia 1904 roku w Zińkowie na Podolu w rodzinie Antoniego i Eweliny z d. Kuraszkiewicz. Maturę zdał w Warszawie a do kapłaństwa przygotowywał się w Łomży. Święcenia kapłańskie otrzymał 11 czerwca 1927 roku w Łucku. Był wikariuszem katedry łuckiej i od 1928 roku prefektem szkół średnich w Zdołbunowie. Proboszczem sanktuarium maryjnego w Kazimierce ustanowiony został w 1930 roku. Był także administratorem parafii Szelwów, Młynów i Wojtkowicze. W latach 1935–1939 kontynuował studia uniwersyteckie w Warszawie w zakresie historii powszechnej. W czasie II wojny światowej przebywał w parafiach diecezji podlaskiej: Skrzeczew, Wandów, Zwola Poduchowna i Stoczek Łukowski. W Radości koło Warszawy prowadził też tajne nauczanie. Po zakończeniu wojny był proboszczem w parafii Błenna w diecezji włocławskiej w latach 1945–1946. Po przeniesieniu do diecezji warmińskiej, został ustanowiony 9 października 1946 roku proboszczem w Olecku. Od 8 lutego 1948 roku do 27 września 1949 roku był wikariuszem kościoła św. Mikołaja w Elblągu. W parafii tej nie zachowały się jednak żadne dokumenty związane z jego pobytami i pracą duszpasterską w tym mieście. Rychło został ustanowiony proboszczem w Prabutach. Dnia 23 października 1952 roku miał przybyć ponownie do Elbląga, by objąć probostwo parafii św. Wojciecha. Przypuszczalnie nominacja ta nie doszła do skutku. Nie wiadomo nawet czy kapłan ten pojawił się w 1952 roku w Elblągu. O kłopotach z objęciem elbląskiej parafii świadczy fakt, że ks. Batowski dwa miesiące później, 31 grudnia 1952 roku został ustanowiony proboszczem i dziekanem w Braniewie. Dnia 26 lutego 1955 roku został proboszczem w Dobrym Mieście a 18 stycznia 1957 roku w Węgorzewie. Miał dwóch braci kapłanów, także związanych z diecezją warmińską. Na emeryturę przeszedł w 1963 roku. Zmarł 1 lutego 1988 roku w Radości koło Warszawy. Spoczywa w Szczytnie⁶.

Ks. Hipsza zastąpił w administrowaniu kościołem parafialnym św. Mikołaja w Elblągu inny kapłan łucki, ks. Franciszek Jaworski. Urodził się 20 grudnia 1888 roku w Kazatynie koło Kijowa w rodzinie Jana i Pauliny z d. Zielewskiej. Szkołę powszechną ukończył w Białolówce, a gimnazjum w Niemirowie na Podolu. Dwa lata studiował prawo i nauki społeczne w Lublinie. Święcenia kapłańskie otrzymał w Żyтомierzu 10 kwietnia 1914 roku. Był wikariuszem w parafiach Pulemiec i Włodzimierz, następnie proboszczem w parafiach Drużkopol, Ołyka, Sielec i Swojczów na Wołyniu. Dziekan dekanatu włodzimierskiego i prokurator w seminarium duchownym w Łucku. Po II wojnie światowej zatrzymał się w diecezji włocławskiej, gdzie pracował duszpastersko w parafii Zadzim w dekanacie Szadek. W 1948 roku przeniósł się do diecezji warmińskiej, gdzie od 12 października 1948 roku był administratorem w Nidzicy. Dnia 4 marca 1952 roku został administratorem parafii św. Mikołaja w Elblągu⁷.

Nie ma dowodów na to, że ks. Jaworski przeprowadził się do Elbląga. Rządca diecezji warmińskiej ks. Wojciech Zink, jako wyraz wdzięczności ks. Jaworskiemu za gotowość objęcia trudnej elbląskiej parafii, udzielił mu prawa używania w diecezji warmińskiej wszystkich oznak przypisanych do kanonii Kapituły Kolegiackiej

⁶ A. K o p i c z k o, *Duchowieństwo katolickie*, część 2, *Słownik*, s. 19.

⁷ Tamże, s. 110.

Ołyckiej, której był członkiem. Władze komunistyczne odmówiły jednak ks. Jaworskiemu zameldowania w Elblągu, co uniemożliwiało podjęcie pracy duszpasterskiej w tym mieście. Nie pomogły interwencje władz diecezjalnych u ministra Bidy w Warszawie. W tej sytuacji Jaworski prosił o zgodę na powrót do Nidzicy, którą uzyskał 8 maja 1952 roku. Zmarł kilka lat później, 8 sierpnia 1958 roku w Olsztynie. Spoczywa w Nidzicy⁸.

W 1952 roku pojawił się w Elblągu kolejny kapłan łucki – ks. Walerian Baranowski. Nie zachowały się po nim żadne ślady w dokumentach parafialnych i kuralnych. Jedynym dowodem świadczącym o pobycie w tym mieście, jest jego mogiła, która do dziś znajduje się na elbląskim cmentarzu przy kościele św. Wojciecha (obok prezbiterium świątyni). Nikt z żyjących współcześnie kapłanów diecezji elbląskiej, ani nawet księży starszego pokolenia, którzy przybyli do diecezji warmińskiej po 1945 roku, nie znali tego duchownego.

Ks. Walerian Baranowski urodził się 14 kwietnia 1886 roku w Emilczynie (parafia Nowogród Wołyński) na Wołyniu w rodzinie Cezarego i Stefanii z Gzowskich. Miał dwóch braci, Piotra i Leopolda. Do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium duchownym diecezji łucko-żytomierskiej w Żytomierzu. Prezbiterat otrzymał 5 czerwca 1909 roku. Po święceniach był wikariuszem w parafii św. Aleksandra w Kijowie. Następnie został administratorem parafii w Jarmolińcach. Podczas I wojny światowej pracował w Łucku. Obok pracy duszpasterskiej zajmował się tworzeniem zrębów oświaty polskiej na Wołyniu. W 1917 roku został prezesem Centralnego Komitetu Oświaty. Kiedy utworzono 8 listopada 1917 roku w Łucku Koło Polskiej Macierzy Szkolnej, ks. Walerian Baranowski został jego pierwszym prezesem. Funkcję tę pełnił do 1932 roku. Wiosną 1920 roku zjazd delegatów kół Polskiej Macierzy Szkolnej z Wołynia wyłonił Zarząd Okręgowy Polskiej Macierzy Szkolnej Ziemi Wołyńskiej. Ks. Baranowski został jego wiceprezesem⁹.

Początki Polskiej Macierzy Szkolnej na Wołyniu były bardzo trudne. Poza walkami związanymi z toczącą się wojną, ks. Baranowski w latach 1917–1919 borykał się z wieloma problemami finansowymi i organizacyjnymi. Osobiście w 1918 roku kilkakrotnie przechodził przez linię frontu, udając się do Lublina, Lwowa i Krakowa, by zebrać fundusze na tworzenie nowych polskich szkół na Wołyniu. Szczególnie społeczeństwo Małopolski, za pośrednictwem ks. Baranowskiego, okazało znaczną pomoc szkołom łuckim. Nie bez znaczenia był wówczas wydzwitek moralny tej pomocy. Dzięki zebranim środkom finansowym udało się uruchomić jeszcze w 1918 roku cztery klasy gimnazjalne. W tym czasie ks. Baranowski osobiście wizytował, jako prezes Polskiej Macierzy Szkolnej, placówki oświatowe w powiecie łuckim.

Najazd bolszewicki na Polskę w 1920 roku zburzył struktury polskiego szkolnictwa na Wołyniu. Nie wiadomo, jakie były w tym czasie losy ks. Baranowskiego. Nie można wykluczyć, że jako duchowny brał udział w działaniach wojennych, bo w późniejszych dokumentach pojawia się informacja, że otrzymał stopień wojskowy majora. Po wyparciu z Polski bolszewików, odradza się pod przewodnictwem

⁸ M. J ó z e f c z y k, *Elbląg i okolice 1937–1956. Chrześcijaństwo w tyglu dwu totalitaryzmów*, Elbląg 1998, s. 160; W. Z a w a d z k i, *Życie religijne w Elblągu w latach 1945–1992*, s. 176.

⁹ M. D ę b o w s k a, L. P o p e k, *Duchowieństwo diecezji łuckiej ofiary wojny i represji okupantów 1939–1945*, Lublin 2010, s. 38–39.

ks. Baranowskiego Polska Macierz Szkolna na Wołyniu. Największe jego osiągnięcia na niwie oświatowej w Łucku to: organizacja gimnazjum i dwóch szkół powszechnych, organizacja w 1921 roku pierwszej na Wołyniu 3-letniej szkoły handlowej i bursy dla ubogiej młodzieży, budowa nowego gmachu i organizacja Liceum Handlowego, Szkoły Handlowej oraz Szkoły Rzemieślniczej i bursy, organizacja w 1925 roku szkoły dokształcającej dla terminatorów i czeladników, pomoc przy zakładaniu nowych szkół w całym powiecie łuckim. W dowód uznania i zasług, ks. Baranowski około 1922 roku otrzymał godność tajnego szambelana papieskiego a 30 kwietnia 1926 roku, został odznaczony orderem Polonia Restituta¹⁰.

W pierwszych latach niepodległości Polski ks. Walerian Baranowski był także administratorem parafii Jałowicze. W początkach lat dwudziestych pracował w Łucku, nauczając głównie religii. Został zwolniony z tych obowiązków we wrześniu 1924 roku. W latach dwudziestych był asesorem w Sądzie Biskupim, a pod koniec tego okresu również dyrektorem drukarni diecezjalnej i kapelanem więzienia. W styczniu 1930 roku odszedł z funkcji kapelana więzienia w Łucku¹¹.

W 1932 roku ks. Walerian Baranowski z nieznanymi powodów opuścił Wołyń, udając się na dłuższy urlop. Nie ustalono gdzie przebywał do 1936 roku. Dnia 15 października 1936 roku został administratorem parafii Małyń w diecezji włocławskiej a 16 czerwca 1939 roku administratorem parafii Połajewo i Sadlno. Nie inkardynował się jednak do diecezji włocławskiej¹².

W 1935 roku ks. Baranowski wydał w Poznaniu książkę pt. „*Wielka tajemnica psychiki narodu polskiego*”¹³.

Podczas II wojny światowej ks. Baranowski znalazł się na Jaszczurówce w Zakopanem, gdzie 13 stycznia 1943 roku został aresztowany przez tamtejsze gestapo. Przebywał w więzieniu Sipo w Krakowie. Dnia 26 czerwca 1943 roku został przewieziony do KL Auschwitz i oznaczony jako więzień polityczny numerem 126804. Dnia 24 czerwca 1944 roku przewieziono go do KL Buchenwald, gdzie otrzymał numer obozowy 62785. Kilka dni później, 7 lipca 1944 roku, został przetransportowany do podobozu Buchenwaldu w KL Mittelbau-Dora w Turynii. Obóz ten istniał od sierpnia 1943 roku i został założony w celu dostarczenia niewolniczej siły roboczej dla pobliskiej olbrzymiej podziemnej fabryki zbrojeniowej Mittelwerk (produkcja rakiet V-1). Dora od 29 października 1944 roku stała się samodzielnym obozem koncentracyjnym¹⁴.

¹⁰ Pragnąc kształcić i wychowywać polską młodzież na Wołyniu w duchu patriotycznym, ks. Walerian Baranowski opracował *Konstytucję Wychowawczą Domu Ucznia Polskiej Macierzy Szkolnej*. Zarząd Główny Polskiej Macierzy Szkolnej w Warszawie nabył cały nakład *Konstytucji Wychowawczej* i rozesłał ją do wszystkich swych szkół. Por. *Akcja kulturalno-oświatowa Polskiej Macierzy Szkolnej w Łucku od 1917 roku. Zarys historyczny z okazji 10-lecia Szkoły Handlowej i Bursy*, Łuck 1931, s. 7–11, 16, 32–34, 37, 39–41, 52–53, 55.

¹¹ M. Dębowski, L. Poppek, *Duchowieństwo diecezji łuckiej*, s. 39.

¹² Informacje uzyskane od ks. dra Antoniego Ponińskiego z diecezji włocławskiej.

¹³ Fragment tej książki został współcześnie opublikowany. Zob. W. Baranowski, *Wielka tajemnica psychiki narodu polskiego*, w: *Dusza polska i rosyjska (od Adama Mickiewicza i Aleksandra Puszkina do Czesława Miłosza i Aleksandra Solżenicyna)*, red. A. de Lazari, Warszawa 2004, s. 290–309.

¹⁴ Na wielu niemieckich dokumentach znajduje się błędna roczna data urodzenia – 1893 rok. Por. ADEg-N, akta ks. Waleriana Baranowskiego. Pismo dyrektora Państwowego Muzeum Au-

Z zachowanych dokumentów wynika, że ks. Baranowski pracował fizycznie w zakładach zbrojeniowych na terenie obozu w Harzungen. Przechowywany był w baraku nr 1 wraz z 194 Belgami i Polakami. Lekarz obozowy, zakładając mu kartę zdrowia, podał wzrost – 167 cm oraz wagę – 86 kg. Odnotował też przebyte choroby: dur brzuszny (w 1920 roku), gościec stawowy (od 1943 roku), przepuklina pępkowa (od 1943 roku), okulary z powodu słabego widzenia. Został też zaszczepiony przeciwko tyfusowi i czerwonce. Prawdopodobnie pod koniec 1944 roku ks. Baranowski chorował, bo od 21 grudnia 1944 roku do 21 stycznia 1945 roku lekarz skierował go do lekkiej pracy fizycznej¹⁵.

Likwidację KL Mittelbau zainicjowały dwa ciężkie naloty lotnictwa brytyjskiego w dniach 3 i 4 kwietnia 1945 roku. Większość obozów opróżniono 4 i 5 kwietnia. Do 6 kwietnia załadowane tysiącami więźniów pociągi opuściły południowy Harz, kierując się do Bergen-Belsen, Sachsenhausen i Ravensbrück. Obok ciągnęły długie kolumny wyczerpanych więźniów pędzone przez strażników przez Harz na północny wschód. Ponad połowa ewakuowanych z KL Mittelbau trafiła do KL Bergen-Belsen. W obozie Dora pozostawiono po ewakuacji kilkuset chorych i umierających, których 11 kwietnia 1945 roku wyzwolili żołnierze armii amerykańskiej. Nie ustalono jednak okoliczności ewakuacji ks. Baranowskiego. Wiadomo jedynie, że wolność odzyskał 3 maja 1945 roku w Schwerinie¹⁶.

Po zakończeniu II wojny światowej ks. Walerian Baranowski pozostał na terenie Niemiec. Trafił do utworzonego tam duszpasterstwa Polskiego Okręgu Wojskowego na terenie 8 Korpusu Brytyjskiego. Został seniorem Samodzielnego Rejonu Rendsburg i kapłanem placówki duszpasterskiej w Bordesholm. Podlegały mu także obozy cywilne w Einfeld, Blumenthal i Neumünster. Od maja do października 1945 roku ks. Baranowski udzielił 44 ślubów, ochrzcił 22 dzieci i przewodniczył 4 pogrzebom. Jego trosce duszpasterskiej powierzono także dwa szpitale i ogółem 4000 wiernych. Poza posługą kapłańską zajmował się pracą wydawniczą w *Pielgrzymie Polskim* i poszukiwaniem rodzin na łamach *Przyjaciela Znajomych*. Wydał w 1946 roku w Hamburgu książkę pt. *Dokąd ludzkość dąży?*. W 1946 roku ks. Baranow-

schwitz-Birkenau w Oświęcimiu z 30 października 2007 roku; Gedenkstätte Buchenwald, Archiv. NARA Washington, RG 242, Film 11A, Zugangsbogen, k. 2660; Gedenkstätte Buchenwald, Archiv. NARA Washington, RG 242, Film 34, k. 0030239; Gedenkstätte Buchenwald, Archiv. NARA Washington, RG 242, Film 6, Zugangsbuch, k. 1.2543; Gedenkstätte Buchenwald, Archiv. Auschwitz, film, k. 0021025; Gedenkstätte Buchenwald, Archiv. AKW, F. 17, Nummernbuch; Thüringisches Hauptstaatsarchiv Weimar, NS 4 Bu Häftlingsnummernkartei; Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen, Deutschland, Individuelle Unterlagen KZ Buchenwald, dokument nr 54761/1; Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen, Deutschland, Individuelle Unterlagen KZ Buchenwald, dokument nr 5476177/1; Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen, Deutschland, KZ Mittelbau dokument nr 2533189/1; Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen, Deutschland, Neuzugänge im Außenkommando Dora, dokument nr 5362969/1; Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen, Deutschland, Laborduntersuchungen SS-Hygiene-Institut Auschwitz, dokument nr 538019/1.

¹⁵ Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen, Deutschland, Blockliste Harzungen, dokument nr 25334001/1; Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen, Deutschland, Häftlinge KZ Mittelbau Außenkommando Harzungen, dokument nr 2531887/1; Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen, Deutschland, Individuelle Unterlagen KZ Buchenwald, dokument nr 5476179/1; Internationaler Suchdienst, Bad Arolsen, Deutschland, Individuelle Unterlagen KZ Mittelbau, dokument nr 2549836/1.

¹⁶ M. Dębowska, L. Popiek, *Duchowieństwo diecezji łuckiej*, s. 39.

ski obsługiwał placówkę duszpasterską Hamburg-Lübeck, a od stycznia 1947 roku Neumünster¹⁷.

Ks. Walerian Baranowski do Polski powrócił 19 czerwca 1947 roku. Zwrócił się do kurii biskupiej we Włocławku z prośbą o bezterminowy urlop ze względu na zły stan zdrowia. Po uzyskaniu 11 września 1948 roku zgody biskupa włocławskiego, zatrzymał się najpierw u swego brata Piotra w Brwinowie koło Warszawy, a następnie został kapłanem w zakładzie dla epileptyczek przy ul. Konopnickiej 1 w Brwinowie, prowadzonym przez Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi. Kuria warszawska kilkakrotnie udzielała mu uprawnienia do sprawowania sakramentów św. i głoszenia Słowa Bożego. Ostatnie zezwolenie zostało podpisane przez kard. Stefana Wyszyńskiego 29 stycznia 1951 roku¹⁸.

W 1952 roku ks. Walerian Baranowski przyjechał do brata Leopolda zamieszkałego w Elblągu. Leopold Baranowski, sędzia sądu grodzkiego w Elblągu, mieszkał przy ul. Żymierskiego (obecnie ul. Kajki, klasztor sióstr karmelitanek). Ks. Baranowski odprawiał msze św. w kościele Matki Bożej Królowej Polski przy ulicy Gwiazdnej. Zmarł na raka żołądka 19 listopada 1952 roku w elbląskim szpitalu. Spoczął na cmentarzu przy kościele św. Wojciecha w Elblągu¹⁹.

Być może krótko przed śmiercią, ks. Walerian Baranowski zetknął się w Elblągu z innym łuckim kapłanem, ks. Gracjanem Rudnickim. Kapłan ten urodził się 8 czerwca 1904 roku w Lewaczach na Wołyniu w rodzinie Stanisława i Bronisławy z d. Korcuć. Do 1914 roku kształcił się w szkole powszechnej w Ludwipolu, do 1919 roku w gimnazjum w Zwiąhlu i do 1922 roku w Zdołbunowie, gdzie uzyskał maturę. Świecenia kapłańskie otrzymał 28 marca 1928 roku w Łucku. Pracował misyjnie w obrządku wschodnim oraz w parafiach rzymskokatolickich: Lewacze (1928–1929), Szelmów-Granatów (listopad 1929–1934) oraz Zaturca (1934–1944). Podczas II wojny światowej był kapłanem 27 Wołyńskiej Dywizji Armii Krajowej. W latach 1944–1946 był proboszczem w Tuczępach w diecezji lubelskiej. Do diecezji warmińskiej przybył w 1946 roku, gdzie dnia 6 stycznia został proboszczem i dziekanem w Bartoszycach. Dnia 8 maja 1952 roku został mianowany proboszczem kościoła św. Mikołaja w Elblągu oraz dziekanem elbląskim²⁰.

Władze państwowe, podobnie jak poprzednikom, odmawiały zameldowania w mieście również ks. Rudnickiemu. Pomimo rozmaitych szykan ze strony władz, w kwietniu 1953 roku, proboszcz starał się uratować przed całkowitym wyburzeniem, zniszczoną podczas działań wojennych plebanię parafii staromiejskiej. Odbudowa starej plebanii nie doszła jednak do skutku. Trudności z uzyskaniem za-

¹⁷ W. P a c z e k, *Duszpasterstwo Polskiego Okręgu Wojskowego*, Wentorf 1946, s. 15, 83–84, 108–109; A. N a d o l n y, *Opieka duszpasterska nad dziećmi i młodzieżą polską na terenie Niemiec Zachodnich w latach 1945–1965*, Lublin 1980, s. 45; M. D e b o w s k a, L. P o p e k, *Duchowieństwo diecezji łuckiej*, s. 39.

¹⁸ Kuria Metropolitarna Warszawska, akta personalne ks. Waleriana Baranowskiego, pisma z dnia 11 września 1948, 29 września 1948, 4 lutego 1950, 29 stycznia 1951.

¹⁹ Sędzia Leonard Baranowski w 1948 roku wszedł do utworzonego przez ks. Wacława Hip-sza Zarządu Komitetu Odbudowy Zabytkowego Kościoła św. Mikołaja w Elblągu. Por. Parafia św. Mikołaja w Elblągu, księga zmarłych 1952 roku; Urząd Stanu Cywilnego w Elblągu, akt zgonu nr 585/1952; M. J ó z e f c z y k, *Elbląg i okolice 1937–1956*, s. 105; W. Z a w a d z k i, *Życie religijne w Elblągu w latach 1945–1992*, s. 173.

²⁰ A. K o p i c z k o, *Duchowieństwo katolickie, Część 2. Słownik*, s. 248–249.

meldowania i nękanie przez władze, miały wpływ na jego kondycję psychiczną. Dnia 5 marca 1953 roku skierował do rządcy diecezji warmińskiej pismo, z prośbą o przeniesienie z Elbląga. W emocjonalnym tonie pisał: „Ze względu na brak zdrowia z powodu niedomagania serca oraz na reumatyzm nie jestem w stanie obsłużyć parafii św. Mikołaja w Elblągu i pełnić obowiązków dziekańskich, dlatego zrzekam się obowiązków w/w parafii, jak również i dziekańskich i wracam do Bartoszy z dniem 22 III br.”. Rezygnacja ta, a także kolejna, nie zostały jednak przyjęte przez ks. Wojciech Zinka. Ks. Gracjan Rudnicki został w końcu zameldowany w Elblągu 1 września 1953 roku, lecz w tym czasie pragnął już zdecydowanie opuścić to miasto. Dekret odwołujący go z parafii św. Mikołaja w Elblągu oraz dziekana elbląskiego i malborskiego otrzymał 24 maja 1954 roku²¹.

Po wyjeździe z Elbląga ks. Rudnicki został ustanowiony proboszczem kościoła św. Trójcy w Kwidzynie. Z powodu żądań władz państwowych 1 sierpnia 1963 roku został odwołany z Kwidzyna i ustanowiony proboszczem w Reszlu. W 1970 roku przeszedł na emeryturę. Zmarł 25 czerwca 1971 roku w Reszlu. Spoczywa w Kwidzynie²².

Również druga elbląska parafia katolicka, św. Wojciecha, miała w okresie wojennym proboszcza wywodzącego się z diecezji łuckiej. W latach 1956–1979 pracował w niej ks. Aleksander Iwanicki. Urodził się 21 grudnia 1903 roku w Choniakowie w powiecie łuckim w rodzinie Wawrzyńca i Teresy z d. Kotołowskiej. Naukę rozpoczął w rosyjskiej szkole powszechnej w Choniakowie i kontynuował ją w polskiej szkole. Do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium duchownym w Łucku, gdzie 10 lutego 1929 roku otrzymał święcenia kapłańskie. Był wikariuszem w Kowlu i Równem oraz prefektem szkół w Korcu i Horochowie. Dnia 17 września 1939 roku zgłosił się do oddziałów wojska polskiego i został przydzielony do batalionu majora Sztompki w charakterze kapelana batalionu. Podczas II wojny światowej był kapelanem Armii Krajowej na Lubelszczyźnie, pod pseudonimem „Achilles” i przybranym nazwiskiem Antoni Kaliński. W tym czasie mieszkał w Lublinie, a w latach 1942–1943 w parafii Zemborzyce. Dnia 11 listopada 1943 roku uzyskał stopień wojskowy podpułkownika. W 1944 roku duszpasterzował w Kamionce w diecezji lubelskiej. Już w 1945 roku Urząd Bezpieczeństwa stawiał mu zarzuty związane z działalnością w AK. We wrześniu 1945 roku wstąpił do WiN, ale z powodu groźby aresztowania, wyjechał w grudniu 1945 roku do Olsztyna, gdzie został referentem duszpasterskim diecezji warmińskiej. Używał wówczas przybranego nazwiska Antoni Kaliński. W 1948 roku został ustanowiony przez biskupa Szelążka kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej Łuckiej a 1 sierpnia 1951 roku został także kanonikiem rzeczywistym Warmińskiej Kapituły Katedralnej. Na wezwanie prokuratury 27 maja 1950 roku udał się do Sądu Apelacyjnego w Olsztynie, gdzie został aresztowany przez władze państwowe. Oskarżono go o dążenia do zmiany przemocą ustroju Polski. W więzieniu przebywał do 8 lutego 1951 roku. Dnia 20 lutego 1951 roku powrócił do prawdziwego nazwiska. Wice-

²¹ ADEg-N, Archiwum parafii św. Mikołaja w Elblągu 1953/66–70; M. J ó z e f c z y k, *Elbląg i okolice 1937–1956*, s. 161–164; W. Z a w a d z k i, *Życie religijne w Elblągu w latach 1945–1992*, s. 176–177; T e n ż e, *Źródła archiwalne do dziejów parafii św. Mikołaja w Elblągu po 1945 roku*, RE 24 (2012), s. 333.

²² A. K o p i c z k o, *Duchowieństwo katolickie*, Część 2. Słownik, s. 249.

kanclerzem Kurii Biskupiej w Olsztynie został ustanowiony 28 sierpnia 1951 roku, a 23 lipca 1952 roku kanclerzem. Wkrótce był ponownie przesładowany i 11 marca 1953 roku został wysiedlony z diecezji. Zatrzymał się na terenie diecezji lubelskiej, m.in. przy parafii św. Michała w Lublinie. Do diecezji warmińskiej powrócił dopiero w listopadzie 1956 roku. Dnia 19 grudnia 1956 roku został administratorem parafii św. Wojciecha w Elblągu²³.

Nominacja ks. Iwanickiego była tymczasowa ze względu na konieczność za-twierdzenia jej przez władze państwowe, a to wydawało się bardzo wątpliwe z po-wodu przeszłości kapłana. Iwanicki aż do momentu odejścia z parafii św. Wojciecha pozostawał formalnie tymczasowym jej administratorem. Kuria Biskupia w Olsz-tynie jeszcze przez długie lata obawiała się, że władze nie zatwierdzą nominacji proboszczowskiej ks. Iwanickiego i do sprawy zmiany dekretu już nie wracała.

Ks. Aleksander Iwanicki swoją postawą patriotyczną i duszpasterską, sprawiał władzom komunistycznym wiele kłopotów. Wbrew zakazom i groźbom w dniu 5 maja 1957 roku zorganizował, jako jedyny duszpasterz w Elblągu, liczną procesję maryjną. W rozmowach z urzędnikami aparatu bezpieczeństwa był bezkompromisowy i nieugięty, o czym świadczą zachowane stenogramy przesłuchań. Często organizowano na niego ataki prasowe. Z wielkim zaangażowaniem troszczył się o stan techniczny kościoła parafialnego św. Wojciecha i filialnego w Próchniku. Miał własną wizję pracy duszpasterskiej i administracji kościelnej w Elblągu, co było powodem sporu z proboszczem kościoła św. Mikołaja i dziekanem elbląskim ks. Gedyminem Pileckim.

Rząd londyński awansował ks. Iwanickiego do stopnia pułkownika i przyznał mu wiele odznaczeń i orderów: *Virtuti Militari* klasy V, Złoty Krzyż Zasługi z Miec-zami, Krzyż Walecznych, Krzyż Armii Krajowej, czterokrotnie Medal Wojska.

Dnia 26 maja 1979 roku ks. Aleksander Iwanicki złożył rezygnację z urzędu administratora elbląskiej parafii św. Wojciech. Zmarł 28 maja 1980 roku w Elblągu i spoczął na cmentarzu Dębica²⁴.

Ks. Iwanicki utrzymywał przyjacielskie i żywe relacje z kapłanami swego po-kolenia, szczególnie z księżmi pochodzącymi z diecezji łuckiej i wyrażającymi zdecydowaną postawę patriotyczną. W latach 1961–1975 pomagał ks. Iwanickiemu w duszpasterstwie parafii św. Wojciecha ks. Mieczysław Karpiński, również wywo-dzący się z diecezji łuckiej.

Ks. Karpiński, urodził się 6 lutego 1904 roku w Berdyczowie na Wołyniu w ro-dzinie Franciszka i Janiny z d. Mokrzyckiej. Dnia 15 października 1921 roku zdał maturę w Niższym Seminarium Duchownym w Białej Podlaskiej. Do kapłaństwa przygotowywał się w seminarium duchownym diecezji siedleckiej w Janowie Pod-laskim w latach 1921–1923 i w Łucku w latach 1923–1927. Prezbiterat otrzymał w Łucku 11 czerwca 1927 roku. Był prefektem szkół w Kowlu w latach 1927–1929. W latach 1929–1931 kontynuował studia specjalistyczne na *Angelicum* w Rzymie i w Lowanium. W 1931 roku został mianowany wykładowcą i wicerektorem (był

²³ ADEg-N,teczka personalna ks. Aleksandra Iwanickiego; A. K o p i c z k o, *Duchowieństwo katolickie*, Część 2. *Słownik*, s. 100.

²⁴ ADEg-N,teczka personalna ks. Aleksandra Iwanickiego; W. Z a w a d z k i, *Życie religijne w Elblągu w latach 1945–1992*, s. 214–220.

nim w latach 1933–1937) w seminarium duchownym w Łucku. Uzyskał stopień doktora filozofii w Rzymie w 1932 roku. Wstąpił do benedyktynów w Lubiniu Wielkopolskim, ale szybko powrócił do diecezji. Po wybuchu II wojny światowej przeniósł się do diecezji lubelskiej i w latach 1939–1940 był administratorem parafii Kosobudy koło Zamościa. Miejscowi nacjonaliści ukraińscy oskarżyli go o utrudnianie nauczania języka niemieckiego w miejscowej szkole i przeciwdziałanie odzyskaniu przez prawosławnych Ukraińców świątyni. Został aresztowany przez Niemców 21 stycznia 1940 roku w Kosobudach. Więziony był w Zamościu i na Zamku Lubelskim. Wolność odzyskał 21 października 1940 roku. Po uwolnieniu pozostał na terenie diecezji lubelskiej i był duszpasterzem w Bełżycach, a także wykładowcą filozofii w seminarium duchownym w Krężnicy Jarej i Lublinie w latach 1943–1946. W pierwszym roku akademickim po zakończeniu wojny był zatrudniony na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Dnia 12 października 1946 roku przybył do diecezji warmińskiej. Mianowany został proboszczem parafii Niepokalanego Poczęcia NMP w Ostródzie, dziekanem pomezzańskim od 3 listopada 1946 roku, a od 12 kwietnia 1948 roku wizytatorem nauczania religii w powiatach Morań, Ostróda i Pasłęk. Dnia 1 grudnia 1948 roku został wikariuszem generalnym diecezji warmińskiej. Od 17 maja 1949 roku był także proboszczem parafii św. Józefa w Olsztynie. Został pozbawiony 26 stycznia 1951 roku przez władze państwowe urzędu i zmuszony do opuszczenia diecezji warmińskiej. Zatrzymał się w Lublinie przy parafii św. Pawła i tam pomagał duszpastersko. Od 1953 roku był proboszczem w Zemborzycach koło Lublina. Do parafii św. Józefa w Olsztynie powrócił na początku 1957 roku. Od 20 września 1958 roku ponownie był wikariuszem generalnym i wkrótce, 5 października, zwolniony został z obowiązków proboszcza i dziekana w Olsztynie. Dnia 18 października 1959 roku zwolniony został także z kanonii Kapituły Katedralnej Łuckiej a 23 października 1959 roku odznaczony godnością kanonika rzeczywistego Warmińskiej Kapituły Katedralnej (od 18 grudnia 1984 kanonik zasłużony). Dnia 24 sierpnia 1961 roku otrzymał urlop zdrowotny i przybył do Elbląga, gdzie pomagał w duszpasterstwie w parafii św. Wojciecha. W 1976 roku przeszedł na emeryturę i zamieszkał w Gdańsku. Zmarł 21 sierpnia 1990 roku w szpitalu wojskowym w Elblągu. Spoczął na elbląskim cmentarzu Dębica²⁵.

W latach 70. XX wieku pojawił się w Elblągu jeszcze jeden duchowny dawnej diecezji łuckiej, ks. Bolesław Dobkowski. Pod koniec życia zamieszkał w Elblągu jako emeryt i pomagał w parafii św. Mikołaja.

Ksiądz Dobkowski urodził się 4 lutego 1905 roku w miejscowości Zapieczę (parafia Troszyn), a wychowywał we wsi Mieczki, koło Ostrołęki. Miał jedenaścioro rodzeństwa. W Ostrołęce ukończył szkołę podstawową. Podczas I wojny światowej przebywał z rodzicami w Rosji. Maturę zdał w Ostrołęce i wstąpił do seminarium duchownego w Łucku. Święcenia kapłańskie otrzymał 10 czerwca 1933 roku. Był wikariuszem przy katedrze w Łucku, od 1935 roku wikariuszem w Kowlu, a w latach 1938–1939 administratorem parafii Ożenin. W czasie II wojny światowej był wikariuszem na terenie diecezji podlaskiej w parafiach Ceranów, Stara Wieś, Sadowne i Wołyn oraz w diecezji lubelskiej w Surhowie w latach 1943–1949, Kra-

²⁵ A. K o p i c z k o, *Duchowieństwo katolickie*, Część 2. *Słownik*, s. 125; M. D e b o w s k a, L. P o p e k, *Duchowieństwo diecezji łuckiej*, s. 94–95.

snym Stawie oraz Stężycy (jako proboszcz). W 1949 roku przybył do diecezji warmińskiej. Od 27 sierpnia 1949 roku był administratorem w Krzyżanowie – Starym Polu. W latach 1949–1957 obsługiwał także duszpastersko Królewo Malborskie oraz Fiszewo i Żuławkę Sztumską w latach 1950–1956. Dnia 1 czerwca 1965 roku został kanonikiem honorowym Kapituły Katedralnej w Łucku. Na emeryturę przeszedł 25 czerwca 1977 roku i zamieszkał w Elblągu. Do śmierci aktywnie pomagał przy kościele św. Mikołaja. Zmarł 20 lipca 1987 roku w elbląskim szpitalu. Spoczywa w Elblągu²⁶.

W latach 1945–1987 w Elblągu przebywało ogółem 8 kapłanów pochodzących z terenu przedwojennej diecezji łuckiej. Niektórzy z nich, jak ks. Franciszek Jaworski i ks. Gracjan Rudnicki, byli w tym mieście bardzo krótko a z powodu szykan władz komunistycznych nie mogli w pełni rozwinąć działalności duszpasterskiej. Księdza Waleriana Baranowskiego za życia z Elblągiem nic nie łączyło, ale połączyła go z tym miastem śmierć. Ks. Bolesław Dobkowski szukał tu spokojnej starości i przez 10 lat zżył się z miastem i elbląskimi wiernymi. Dwóch kapłanów, ks. Wacław Hipsz oraz ks. Aleksander Iwanicki, miało wielki wpływ na życie społeczno-religijne Elbląga po 1945 roku. Należy ich uznać za religijnych liderów, organizujących i animujących życie elbląskich katolików, skupiających wokół siebie patriotów i wiele wysiłku poświęcających odbudowie świątyń i organizacji życia kościelnego w elbląskich parafiach.

Wiele łączy ze sobą łuckich kapłanów przybyłych do Elbląga. Łączyły ich wspólne doświadczenia Kościoła na Kresach Wschodnich, środowisko seminaryjne w Łucku i miejsce przyjęcia święceń kapłańskich. Wspólny jest ich los tułaczy, duchownych wyrzuconych przez najeźdźcę z wołyńskich parafii. Druga wojna światowa zmusiła ich do ukrywania się, podejmowania czynnej walki z najeźdźcą, niekiedy ich drogi wiodły przez niewolę, ale zawsze starali się w miarę możliwości angażować w pracę duszpasterską w parafiach. Po zakończeniu wojny szukali swojego miejsca w nowej rzeczywistości ustrojowej i społecznej a pochodzenie kresowe nie ułatwiało im tego. Rządcy diecezji warmińskiej zaoferowali im pomoc, obdarzyli zauwaniem i życzliwością. Powierzali im też odpowiedzialne funkcje w diecezji, włączali do kapituł i przydzielali prestiżowe parafie. Niewątpliwie jednym z przejawów awansu tych duchownych, było powierzanie im duszpasterstwa w Elblągu, największym mieście diecezji warmińskiej.

²⁶ A. K o p i c z k o, *Duchowieństwo katolickie, Część 2. Słownik*, s. 59–60.

PRIESTS OF THE DIOCESE OF ŁUCK IN ELBLĄG AFTER 1945

SUMMARY

In 1939 the Soviet army occupied Wołyń, devastating there the structures of Catholic Church. A lot of priests from the sites of the pre-war diocese of Lutsk arrived to the diocese of Warmia. Between 1945 and 1987 eight from those priests were staying in Elbląg. Two of them, Waclaw Hipsz and Aleksander Iwanicki had a big influence on the social-religious life in post-war Elbląg.

PRIESTER DER DIÖZESE ŁUCK IN ELBLĄG NACH 1945

ZUSAMMENFASSUNG

1939 haben sowjetische Truppen Wolhynien besetzt und dort die Strukturen der katholischen Kirche zerstört. Zahlreiche Priester der Vorkriegsdiözese Łuck sind nach 1945 in die ermländische Diözese übersiedelt. In den Jahren 1945–1987 weilten acht dieser Geistlichen in Elbląg. Zwei Priester, Waclaw Hipsz und Aleksander Iwanicki, beeinflussten intensiv das gesellschaftlich-religiöse Leben im Elbląg nach dem Krieg.